folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:65, 2011/1

JULIAN STEWARD VE KARL WİTTFOGEL İLİŞKİSİ: ANTROPOLOJİK BİR İNCELEME

Safiye Ateş*

*"Tarih tekrar etmez, biriciktir!"***
Franz Boas

Giriş

Antropoloji bilimi on dokuzuncu yüzyıldan bu yana çeşitli akımlarla kendini yenilemekte; böylece bazen kavramların özgürleşmesine çalışmakta bazen ise onlarla birlikte insanların ve ülkelerin sömürgeleşmesini sağlamaktadır. Evrimci bir bilim olarak doğduğu varsayılan antropoloji, zamanla tarihselci ve fonksiyonalist görüşlerin de ağırlık kazanmasıyla evrimci tarafını bir kenara itmek zorunda kalmıştır. Çünkü artık çoğu düşünür anlamıştır ki, insanoğlu ve insan zihniyeti sadece basitten karmaşığa doğru ilerleyecek bir düzeni kabullenemezdi.

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı dünyayı bir yıkıntılar deryasına çevirdi. O yıllarda ekonomik, siyasal, toplumsal vb. alanlarda tam bir çöküş yaşanıyordu. Bu

* Kilis 7Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi

** Steward, J. H. (1987). Cultural Causality and Law: A Trail Formulation of the Development of Early Civilization. H. A. Baum içinde, *Perspectives in Cultural Antropology* (s. 208-233). New Yoek: State University of New York Press. ss.208.

durum diğer birçok bilimin yanı sıra antropolojinin de anlayışında bir farklılaşma yarattı. Değişim ve çatışkıların değer kazanmasıyla antropoloji, bir anlamda evrimciliğe dönüş yaptı, tabii artık farklı bir evrimcilik anlayışı hüküm sürecekti. En önemlisi de tarihselci görüşün kurucusu Franz Boas'ın (Özbudun vd., 2007, s. 139-142; Tezcan, 1997, s. 15-16; Güvenç, 2002, s. 84-85) deyimiyle tarih tekrar etmeyecekti, çünkü yaşanan her an biricikti. Dünyayı derinden etkileyen bu savaş sadece antropoloji alanında değil, siyaset bilimi, sosyoloji vb. alanlarda da sorgulamaların artmasına yol açtı. Siyaset bilimi ve antropolojinin ortak kavramlarından biri olarak kabul edilebilecek *devlet* kavramı da evrimciliğin tekrar antropolojinin ilgi odağı haline gelmesiyle araştırılmaya başlandı. Daha doğrusu devletin kökeni ve gelişimi bir kez daha merak konusu haline geldi. Marx'ın Asya Tipi Örgütlenme Tarzı'ndan* yola çıkarak devleti, sulama sistemlerini açıklayarak anlatmaya çalışan Wittfogel'le benzer fikirleri paylaşan önemli bir isim yine bu dönemde sesini duyurmaya çalışıyordu. Kimdi bu isim? *Julian Haynes Steward*. Wittfogel, sulamanın belli bazı şartlar altında devletin gelişimini sağladığını savunuyordu. Özellikle *çok büyük miktarlardaki suyun kullanımının yönetimi* (Claessen ve Skalnik, 1993, s. 14-15), aynı zamanda etkin bir örgütlenmeyi gerektiriyordu. Yani sulama sistemlerinin yönetilip denetlenmesi siyasal örgütlenmeyi de geliştiren faaliyetlerdi. Steward da Wittfogel'e katılıyordu. Çünkü onun araştırdığı bölgelerde de görülmüştü ki sulama, beraberinde erk, örgüt ve eşgüdümü gerektiriyordu. Yalnız burada önemli olan durum şu: Steward ile Wittfogel'in düşünce pratikleri birbirine çok yakın; ancak Wittfogel'in çabası erken devlet oluşumunun sebebini açıklamaya çalışmakken Steward'ın çabası Wittfogel'in düşüncelerinden yola çıkarak savunduğu ve antropolojik düşünce tarihinde önemli bir yer tutan *çok-hatlı evrim kuramı ve kültürel antropolojiyi* açıklamaktı.

İşte bu çalışmanın temel sorusu da Steward'ın, Wittfogel'in düşüncelerini antropoloji biliminin neresine yerleştirdiğidir. Acaba Steward gerçekten çok-hatlı evrim kuramını veya kültürel ekolojiyi (ekolojik antropoloji) tanımlarken Wittfogel'in düşüncelerinden yararlandı mı? Yararlandıysa bu ne ölçüdeydi? Geliştirdiği fikir antropoloji alanına ve devletin oluşum çabalarına ne oranda katkı sağladı? Bu soruların cevabını oluşturabilmek için öncelikle Wittfogel'in düşüncelerini tam anlamıyla açıklamak gerekir ki, Steward'ın bu düşüncelerin ne kadarından ne ölçüde yararlandığı kavranabilsin. Dolayısıyla ilk bölümde Wittfogel'in devlet anlayışı ve tabii ki, sulamanın önemini içeren düşüncelerine

* Karl Marx Çin, İran, Hindistan ve başka bazı İslam ülkelerinin tarihsel gelişimleriyle ilgilenirken bir farklılık olduğunu fark etmiştir. Bu ülkelerde devletin özel bir karakteri bulunmaktadır. Düşünür özellikle bu ülkelerdeki *tarım toplulukları ile devlet örgütü arasında görülen, sulama sistemleri kurup sürdürme gereğinin yol açtığı ilişkinin çatallı niteliği* (Claessen/Skalnik 1993;11) üzerinde durmuştur. Marx'a göre buralardaki köylerde yaşayan üreticilerin sömürülmeleri, Avrupa'dakine benzer, toprak üzerindeki özel sahiplikten dolayı değil, devleti tanrılaştıran, kişileştiren ve despotik bir yöneticiye bağlılığa götüren bir anlayışın hüküm sürmesindendi. Devlet böylece emek, mal ya da para biçiminde düzenli veya düzensiz bir haraç-vergi sağlıyordu. Marx, farklı dinamikler taşıyan bu devlet türünün ilkel (veya birincil) toplum biçiminden uygar (ikincil) toplum biçimine geçişi ifade ettiğini savundu ve kendi kavramsallaştırmasıyla bu örgütlenme tarzına *"Asyatik Üretim Tarzı"* dedi (Classen ve Skalnik, 1993; Şenel, t.y, s.11).

yer verilecek; ikinci bölümde ise Steward'ın fikirleri ilk bölüm baz alınarak incelenecektir. Temel eksen ise antropolojik değer ve kuramlar olacaktır.

I. Karl August Wittfogel

Devlet, tarihte ortaya çıkmış siyasi örgütlerin en kapsamlı, en güçlü, buyrukları açısından en emredici olanıdır. Her ne kadar günümüzde uluslararası ve ulus üstü yapıların, çok uluslu şirketlerin, hükümet dışı örgütlerin, küreselleşme olgusunun da etkisiyle dünya konjonktüründe belirleyiciliğinden söz edilebilirse de, ulus-devletlerin egemenliği ve emredici, güçlü bir örgüt olma özelliği varlığını korumaktadır. Bu nedenle, siyasi örgütlerin en kapsayıcı ve güçlüsü olan devletin nasıl oluşup geliştiği, bu gücünü nasıl sağladığı hep merak edilen, ilgi çekici bir konu olmuştur. Toplumsal örgütlenmelerin en fazla otorite ve egemenliğe sahip, en gelişmiş türü olarak kabul edilen devletin genel geçer bir tanımını yapmak oldukça zordur. Her bir bakış açısı, disiplin ve ideoloji, devletin ne olduğunu, kökenlerini ve gelişmesini farklı kuramlarla açıklamaya çalışmaktadır. Özellikle, devletin oluşumu, genel olarak toplumsal aktörlerin karmaşıklaşması, iktisadi bölüşüm meselelerinin keskinleşmesi ile açıklanan *erken devlet* denilen formun nasıl oluştuğu hakkında pek çok görüş ortaya atılmıştır. Fakat bunlar arasında bir uzlaşmaya varıldığını söylemek güçtür. Dolayısıyla erken devlet formları ve devletin oluşumu hakkında geniş bir düşün yelpazesinin bulunduğunu ve her bir kuramın meseleyi farklı yönlerden ele alıp açıklamaya giriştiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte devletin ne olduğunu açıklamaya çalışan karşılaştırmalı çalışmalarda, tarihsel süreçte ortaya çıkan devletlerin ortak birtakım karakteristik özelliklere sahip olduğu ortaya konulmuştur. Henri Claessen ve Peter Skalnik buradan yola çıkmış ve erken devletin bir tanımının yapılabileceğine dair bir inanç geliştirerek, 21 erken devlet üzerinde yaptıkları araştırmalar sonucu erken devletin oluşumu, yapısı ve evrimi ile ilgili önemli bulgular ortaya koymuşlardır (Claessen ve Skalnik,1993, s.6).

Çeşitli erken devlet teorilerinin yanı sıra devletin oluşumunda, özellikle tarım topluluklarının erken devlet formlarında itici güç olarak sıklıkla ele alınan etkin bir açıklama da *sulama* olmuştur. Wittfogel'in üzerinde durduğu bu görüşe göre suyun kullanımı ve yönetimi etkili bir örgütlenmeyi gerektirmiştir. Sulama sistemlerinin bulunup geliştirilmesi ve denetlenmesi, siyasal örgütlerin ve erkin oluşumunda etkili olmakla birlikte tek neden olarak görülmemektedir.

Karl August Wittfogel, 6 Eylül 1896'da Almanya'nın Woltersdorf kentinde dünyaya gelmiştir. 1925'te Frankfurt Okulu'na katılana dek çeşitli sosyalist partilerde (1918-Alman Sosyalist Partisi; 1920-Alman Komünist Partisi) yer almıştır. 1920 ve 1930'larda Komünist Partisi'nin aktivistlerinden olan düşünür, antifaşist tavırlarını faşist hükümetler döneminde ciddiyetle sürdürmüştür. Nazi Partisi'ne de ağır eleştirilerde bulunmuştur. Ancak 1933'te Hitler'in Almanya'nın başına geçmesiyle Wittfogel için de

tehlikeli yıllar başlamıştır. Almanya'yı terk etme planları yaparken yakalanmış ve toplama kamplarına gönderilmiştir. Fakat uluslararası protestolar sonucu kamptan kurtulmuştur*. Daha sonra yaşamının büyük bölümünü Amerika'da geçirmiştir. Amerika'da geçirdiği ilk yıllar Kolombiya Üniversitesi'nde, sonraki yıllar ise, 1966'daki emekliliğine değin, Washington Üniversitesi'nde geçmiştir. Washington Üniversitesi'nde Çin tarihiyle ilgili bilgiler edinmiş ve 1939'dan 1968'e kadar Amerika'nın birçok üniversitesinde *Çin Tarihi Projesi* adıyla bir çalışma yürütmüştür. 1939 yılı, düşünürün düşüncelerinde ve pratiklerinde dönüşüm yaşadığı yıllardır. Sovyet-Nazi Paktı'nın bu yıl imzalanmasıyla Wittfogel, Komünist Parti'yle ilişkisini kesmiş ve nasıl ki daha önce Hitler'in faşist yönetimini eleştirdiyse bu sefer de Rusya ve Çin'deki komünist yönetimleri eleştirmiştir. Onları totalitarizmle suçlamıştır. Düşünür, 1988'de, 91 yaşındayken hayata gözlerini yummuştur.

Wittfogel dünyayı derinden etkileyen önemli birçok olaya tanıklık etmiştir; iki dünya savaşı, Rus Devrimi, faşist yönetimler, totaliter yönetimler…Bu ve benzeri olaylar düşüncelerinde de değişimler yaşanmasına sebep olmuştur. Faşist yönetimler boyunca antifaşist iken yukarıda da bahsettiğim üzere 1939'dan sonra antikomünist tavırlar içerisine girmiştir. Önemli birçok çalışmaya imza atan Wittfogel'i bu çalışmaları yapmaya ve doğu toplumlarını araştırmaya iten başlıca etken, onun Max Weber'in öğrencisi olmasıdır. Weber, bürokrasi modelini geliştirirken eski uygarlıklardan bahsetmiştir. Örneğin, ona göre, Eski Mısır'ın çok gelişmiş idari yapısının ortaya çıkışında etkili olan faktör Nil Nehri'dir. Nil Nehri, Mısır ekonomisi için oldukça önemlidir; dolayısıyla nehir taşmalarının sulama sistemleriyle önlenmesi beraberinde büyük bir memurlar sınıfını da getirmiştir. Weber sadece Mısır'la değil Çin ve Hindistan sistemleriyle de ilgilenmiştir. Bu fikirler Wittfogel'in de oldukça ilgisini çekmiştir (Wittfogel, 1957, s.5). 1931'de yazdığı *Çin'de Ekonomi ve Toplum* (Economy and Society in China) isimli makalesi Weber'in bahsettiği bürokrasinin etkilerini ve Marx'ın sınıf ve politika ilişkisini irdelemeye yönelik bir çalışmadır. Ayrıca düşünürün en görkemli yapıtı olan *Oryantal Despotizm: Eksiksiz Gücün Karşılaştırmalı İncelemesi (Oriental Despotizm: A Comparative Study of Total Power)* sulama sistemlerinin ve suyun kullanım metodlarının hükümetleri nasıl totaliter ve despotik yönetimlere ittiğini ve bu yönetim şekillerinin özellikle doğu toplumlarında yer aldığını konu edinmektedir. Diğer tüm düşünürleri olduğu gibi Wittfogel'i de görüldüğü üzere yaşadıkları ve bulunduğu ortam etkilemiştir. Peki düşünür *Oryantal Despotizm*'de devletin ve toplumların işleyiş mekanizmasını nasıl anlatmaktadır?

Çalışmasına *oryantal* veya *Asyatik toplumu* (Wittfogel, 1957, s.1) açıklayarak başlayan Wittfogel, sanayi devriminden sonra gelişen Batı'ya oranla Yakın Doğu, Hindistan ve Çin'deki ekonomik gelişimin daha farklı olduğunu, bunun da düşünürler

* Ancak internetten edinilen bazı kaynaklara göre Wittfogel, dokuz ay toplama kamplarında kaldıktan sonra romatizma hastalığına yakalanmış ve böylece serbest kalabilmiştir. Daha fazla bilgi için Bknz http://www.riseofthewest.net/thinkers/wittfogel01.htm.

tarafından fark edilip Asyatik toplum olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Bilindiği üzere, Asya Tipi Üretim Tarzı Karl Marx'ın kavramsallaştırdığı bir üretim tarzıdır. Wittfogel de bu kavramdan yola çıkarak despotizmin Asyatik toplumlarda etkin olduğunu savunmaktadır. Ona göre Avrupa'da da tiran yönetimlerine rastlamak mümkündür; fakat Doğu'da yaşanan oryantal despotizm eksiksiz, tam gücün kullanımını ifade eden bir yapıya sahiptir. Söz konusu oryantal despotizmin, yani modernitenin Batı'da geliştiği gibi Doğu'da gelişememesinin, sebebi doğu toplumlarının *su toplumları (hydraulic society)* olmalarıdır. Su toplumları; tarım ekonomisi, sulama için geniş ölçekli su çalışmalarına dayanan toplumlardır (Wittfogel, 1957, s.2-3). Bunlar; Mısır, Mezopotamya, Hindistan Çin, Peru ve Mexico'dur (Kolomb Öncesi). Ayrıca Dicle-Fırat, Nil ve İndus nehirleri etrafında kurulan medeniyetlere de su medeniyetleri (hydraulic civilization) demektedir. Sulama sağlam ve merkezileşmiş bir kontrol ağı gerektirdiği için sulamanın olduğu yerlerde hükümetler, tekelleşmiş bir politik güç kullanıp ekonomiyi baskı altında tutarlar. Bu da mutlakiyetçi idari devletlerin oluşumunu sağlar. Ayrıca sulama projeleri için büyükçe bir memurlar sınıfına, yani bürokrasiye, ihtiyaç vardır. Sulama çalışmalarının gelişimi beraberinde büyük ve kitlesel bir emek kullanımını gerektirir ki, bu zoraki emek bürokrasi ağı tarafından yönetilmektedir. Sulama, ayrıca yiyecek arzını da artırır. Bu ise geniş nüfusların şehirlere ve kasabalara göç etmesine sebep olur. Göç eden nüfus; hem askeriyenin ihtiyaçlarını karşılamakta hem de iş bölümünün gerektirdiği üzere çeşitli iş kollarının (metal işçiliği, avukat, fizikçi vb) gelişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla denilebilir ki, Wittfogel'e göre sulamaya dayanan ekonomik yaşam, ilk şehirlerin kurulmasını sağlamış; böylece sanatçı, avukat, yönetici, tüccar vb. meslekler ve mevkiler oluşmuş, bu da bilim ve sanatın gelişimini beraberinde getirmiştir (Kıran 2002, s.28; Wittfogel, 1957, s.5-8).

Suyun kullanımının yönetimi ve selleri kontrol etme daha önce de belirtildiği üzere etkin bir örgütlülüğü dayatır. Bu örgütlülüğün geliştireceği ve düşünür tarafından *hydraulic economy (su ekonomisi)* denilen bir ekonomi ise bu durumda kaçınılmaz hale gelir. Çalışmasını dayandırdığı analizinde Wittfogel, kurak ve yarı kurak topraklarda, tarımsal uygarlıkların varlıklarını ancak hidrolik ekonomi temelinde sürekli kılabileceklerini belirtir. Çünkü *"hidrolik ekonomilerin üç üstün özellikleri bulunmaktadır: Hidrolik tarım özel iş bölümüne dayanır, ekim üzerine yoğunlaşır ve geniş ölçekliliğe dayanan bir işbirliğini gerektirir*" (Wittfogel, 1957, s.22). Bu karakteristik özellikler göstermektedir ki, böyle bir ortamda ihtiyaç duyulan *devlet biçimi toplumdan daha güçlü ve despotiktir* (Wittfogel, 1957, s.49; Kıran, 2002, s.29). Mutlak ve sınırlandırılmamış siyasal erk olarak anlamlandırılan despotizm, Wittfogel'e göre (1957, s.50) erken devletlerde rastlanabilecek en yaygın siyasal örgütlenme biçimidir. Ancak bu konuda da Wittfogel'e bolca eleştiri gelmiştir. Eleştirmenlere göre (Akt. Claessen ve Skalnik, 1993, s.128) despotizm, erken devletlerde görülen en yaygın siyasal örgütlenme tarzı olabilir ancak kesinlikle tek siyasal örgütlenme biçimi değildir. Ayrıca sulama, tek başına despotizmin açıklaması olamaz.

Wittfogel'in fikirleri eleştiri yağmuruna açık fikirler olsalar da şu gerçek gözden kaçamaz: Düşünürün sunduğu sulama hipotezi oldukça önemli bir hipotezdir. Devletin kökeni konusunda en az Franz Oppenheimer'ın 1909'da geliştirdiği fetih kuramı kadar önemlidir. Ayrıca Wittfogel antropolog Julian Steward gibi birçok kişiye ilham kaynağı olacak kadar değerlidir.

II. Julian H. Steward

İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllar, antropolojide evrimci geleneğin tekrar önem kazandığı yıllardır. Kültürel farklılaşmanın temelinin evrim olduğunu savunan antropologlar, evrimi farklı bir bakış açısıyla yeniden kurguladılar. Bunlardan en önemlileri Leslie White ve Julian Steward'dır*. Artan bir uzmanlaşma ve farklılaşmayla birlikte toplumların basitten karmaşığa doğru ilerlediğini iddia eden Morgan ve Spencer'a katılan White, kültürel gelişmenin dinamiği olarak enerji elde etme yöntemlerini görmektedir. Ona göre (Akt. Tezcan, 1997, s.18; Özbudun vd., 2007, s.143-144) insanlar temel gereksinimlerini karşılamak için enerjiye ihtiyaç duyarlar. Yeni bilgilerin edinilmesiyle birlikte önceleri kendi vücutlarından enerji elde eden insanlar ateş, su vb enerji kaynaklarını kullanmaya başladılar. Daha sonra teknolojide meydana gelen gelişmeleri takip eden insanoğlu böylece kültürü ileriye doğru yöneltti. White, daha yüksek teknolojiye ve daha fazla enerjiye sahip olan toplumların evrim veya fetih yoluyla daha düşük teknolojiye ve enerji düzeyine sahip olan toplumların yerini aldığını düşünmektedir (Özbudun vd., s. 2007;144). Bu demek oluyor ki, White'ın *kültürel maddecilik* olarak adlandırılan görüşünün temeli teknolojiye dayanır.

Yeni evrimciler arasında ismi zikredilen önemli bir kişi de Julian Steward'dır. 1940-1950 arasında evrimin yeniden antropolojinin merkezine oturmasıyla devletin kökenini de araştırmaya koyulan Steward, toplulukların avcılık ve toplayıcılıktan devlet formuna geçişi ve gelişimini irdelemiştir. Bu gelişmenin evrelerini tek tek ortaya koymuştur.

Kültürel ekoloji kavramıyla isim yapan Julian Haynes Steward, Thomas ve Grace Steward'ın ikinci çocukları olarak 1902'de** Washington'da dünyaya gelmiştir. Ailesi bilimle uğraşan kişiler olduğu için Steward, eğitimini rahat tamamlamıştır. Ancak Kerns'in (Kerns, 2003, s.20) belirttiği üzere Steward, ailesinin antropoloji eğitimi görmesinde etkili olmadığını söylemektedir. Steward 16 yaşında Kaliforniya'daki bir yaz okuluna(Deep Springs Preparatory School) gönderilir. Burada geçirdiği zamanlar Steward'ın hayatında özel anlamlara sahiptir. Çünkü Steward ilk defa burada doğuyla ilgili

* Yeni evrimciler arasında Avusturalyalı Vere Gordon Childe'yi saymamak imkansızdır. Ancak Steward daha çok Leslie White'dan etkilendiği için bu akım içerisinde onu biraz daha detaylı çalışmak gerekiyordu (Özbudun vd., 2007, s. 140-141).

** Aynı yıl, ileride öğrencisi olacağı ve antropolojide farklı bir yere sahip olan Alfred Kroeber, Kuzey Amerika'daki Kaliforniya Üniversitesi'nde, Berkeley'de, ders vermeye başlamıştır. Yine aynı yıl, Amerika Antropoloji Birliği (American Antropological Association) kurulmuştur (Kerns, 2003, s.17-25).

bilgiler edinmiş ve yine ilk defa burada, daha sonra çalışacağı* alan olan, Kızılderililerle tanışmıştır. Düşünür daha sonra Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'ne devam etmiştir. Bu üniversitede antropoloji alanında etkin olan şu isimler ders vermektedir: Alfred Kroeber, Edward Gifford ve Robert Lowie. Kaliforniya Üniversitesi'nden sonra Kornell Üniversitesi'ne transfer olan düşünür, lisans eğitimine zooloji ve biyolojiyle başlayıp doktorasını 1929'da antropoloji alanında yapmıştır. Akademik anlamda ilk statüsünü ise 1928'de Michigan Üniversitesi'nde elde etmiştir. Birçok önemli esere imza atan Steward, 1952'de İllinois Üniversitesi'nde profesörlük ünvanı almıştır. Ekolojiyle de sürekli ilgilenen Steward, farklılığı ve zekasıyla hocalarının ilgisini her zaman çekmiştir. Düşünür 1972'de yaşama veda etmiştir (Steward, 1977, s.2-21; Kerns, 2003, s.17-25; Haviland, 2002, s.206-207).

a. Fikirleri ve Wittfogel'le İlişkisi

Kuzey Amerikalı bilim adamı Julian Steward, Leslie White'ın devraldığı evrimci kuramı farklı bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Bilindiği üzere Leslie White, ve öncülleri Morgan ile Spencer'a göre toplumlar basitten karmaşığa doğru ilerlemekteydi ve bu süreç tüm toplumlar için geçerliydi. Steward, bu düşünceyi fazla evrensel bulmuş ve Boas'ın görüşüne katılarak tarihin biricikliğini savunmuştur. *"Tarih tekrar etmez, biriciktir."* düşüncesi Steward'ın yerel evrimciliğe odaklanmasını sağlamıştır. Düşünürün bu fikri *"çok hatlı evrim kuramı*" olarak isim bulmuştur. Adından anlaşıldığı üzere çok hatlı evrim kuramı, *evrimin yerel koşullara uyarlanmış birden fazla biçiminin olduğunu varsayan* (Özbudun vd., 2007, s.148) bir düşüncedir.

Steward, belirli kültürlerin çevreleriyle etkileşimlerini incelemiştir. Bir toplumun veya kültürün içinde bulunduğu çevreye uyarlanma süreci olarak ifade edilen *kültürel antropolojiyi* geliştirmesi, düşünürün ekolojik antropolojiye en önemli katkısıdır. Difüzyonu da düşüncesinin içine yerleştiren Steward'a göre yaygın difüzyon kültürel gelişmenin esas açıklaması olarak kabul edilebilir**.

---

* Doktora çalışması Kızılderililerle ilgili olmuştur. Çalışmanın ismi "The Ceremonial Buffoon of the AmericanI ndian"dır(Steward,1977,s.4). http://www.mnsu.edu/emuseum/information/biography/pqrst/steward_julian.html

** Antropoloji alanında kültürel yayılmacılar (difüzyonistler) ile evrimcilerin kimi zaman birbirlerinin alanına kaydığı görülmektedir. Bu noktada da Steward'ın difüzyonizmden tamamen ayrışamadığı görülmektedir. Ona göre insanlar evcilleştirilmiş bitki ve hayvan örneklerinden yararlanmış olsaydı, hiç kuşkusuz nüfus uygun alanlarda artacaktı. Peki yoğun ve istikrarlı nüfus, sosyopolitik ilişkileri nasıl organize edebilir? Yerleşik alanlarda yoğun olarak dahili ihtiyaçlar çevrenin, toplumsal gruplaşmanın, mesleki uzmanlaşmanın ve tüm politik, dinsel ve askeri entegre faktörlerinin karşılıklı ilişkilerini düzenli bir şekilde üretecektir. Bu karşılıklı ilişkileri barındıran kurumlar, belli çevrelerde kurulu geçimlik örneklerin gerektirdiklerine adapte olmak zorunda olmadığından sınırsız değişkenliğe sahip değildir. Onlar kültürel ekolojiyi gerektirir. Difüzyonun ispatı eşsizlik olan özellikleri, eğer onlar temel sosyoekonomik kurumlarla uyum içindeyse kabul edilebilir. Onlar eşsiz ve yerel renkler verebilir. Ayırd edici yollarla yerel modelleri kristalize etmede yardımcı olabilirler; ancak daha büyük sosyal ve politik organizasyonlar için gereken ihtiyaçları üretemezler. Bundan dolayıdır ki yarımkürelerin belirli yerlerinde ve hatta yarımküreler arasında, difüzyona bel bağlamadan, yaygın difüzyon kültürel gelişmenin esas açıklaması olarak kabul edilebilir (Steward, 1987, s.232).

Steward, kültürel antropoloji için belli bazı ilkeler saptamıştır. Bunlar (Haviland, 2002, s.207):

• Kültür teknolojisi ve çevresi arasındaki karşılıklı ilişki iyi irdelenmeli ve kültürün insanların yiyecek ve barınak sağlamasına ne ölçüde katkı sunduğu sorusu sorulmalıdır.

• Kültür teknolojisiyle buna bağlı gelişen davranış modelleri irdelenmeli ve bu bağlamda kültür üyelerinin yaşamlarını sürdürmek için ne tür işler yaptıkları sorusu sorulmalıdır.

• Bu davranış modelleriyle kültürün geriye kalan öğeleri arasındaki ilişki irdelenmeli ve bu bağlamda insanların yaşamak için yapmak zorunda oldukları işlerin onların genel tutumlarına nasıl yansıdığı sorusu sorulmalıdır.

Steward'ın vurguladığı çevre yalnızca insan ihtiyaçlarını karşılayan bitkisel ve hayvansal yaşamı değil, aynı zamanda doğal koşulları ve teknolojiyi de kapsamaktadır. White'la benzer şekilde o da, benzer çevre koşullarının benzer teknolojik buluşlara yol açtığını ve ayrıca teknoloji ve enerji düzeyi açısından üstün olan toplumların düşük olan toplumların yerine geçeceğini düşünmektedir. Çünkü teknoloji, insanları etraflarındaki yırtıcı hayvanlardan, hastalıklardan vb. korur (Özbudun vd., 2007, s.149). Dolayısıyla kültürel farklılaşmanın iki öğesi *kültür özellikleri* ve *fiziksel çevre* (Tezcan, 1997, s.19); onları tamamlayan üçüncü öğeleri ise teknolojidir. Teknolojiye en az White kadar önem veren Steward, Eski Dünya Uygarlıklarında yaşanan süreçlerle Yeni Dünya Uygarlıkları tarafından yaşanan süreçlerin paralellik gösterdiğini belirtmektedir. Ona göre (1987, s.231) demir devri, eski dünyaya devrim niteliğinde teknoloji sundu, ancak demir araçlar su arzını yükseltemedi. Sulama alanları gelişmelerden çok az etkilendi, Kuzey Akdeniz'deki imparatorluklar hariç. Demir devri kültürü, Avrupa'nın, eski teknolojilerin altında zorlukla kullanılabilen, ormanlık alanlarında gelişti. Yeni Dünya Pre-Kolombiyan zamandaki demir devrine yetişemedi. Onun yerine, İspanya Fethi (Zaferi), eski dünyadan demir devri kültürünü kazandı ve yerel kültür gelişimi konjonktürel fetih devrine girildikten hemen sonra aniden sona erdi*.

Steward üzerinde çalışma yaptığı Büyük Havza'daki toplulukları açıklarken de teknolojiyi yeterince irdelemiştir. Düşünür, farklı kültürlerin benzer yaşam biçimleri gösterdikleri coğrafı alanlarda *(kültürel alan)* farklılıklar yaşanabileceğini söylemektedir. Örneğin Büyük Havza'da yer alan Paiutlar, aynı bölgede yaşayan Shoshone yerlilerinden daha kalabalık oldukları halde küçük ırmaklarla suladıkları tarım arazileri sayesinde onlardan daha iyi bir yaşam sürmekteydiler. Daha doğrusu daha üstün bir teknolojiye sahip oldukları için yaşam kaliteleri daha üstündü (Steward, 1977, s.365-402;Haviland,

* Bununla birlikte Steward'a göre (1987, s.231) yukarıdaki formülasyon, kabataslak, gelişigüzel ve deneme niteliğindedir. O, sadece uygarlığın erken dönemlerine uygulanabilir. Bu devirler, evrimci şemada çöl, kuzey kutup bölgesi ile otlak ve ormanlık arazilere eşit bir şekilde uygulanabilen katmanlar, ortamlar değildir. Böyle alanlarda nüfus, anlaşma, sosyal yapı, savaşım, ortak çalışma ve dinin fonksiyonel karşılıklı ilişkileri farklı formlara sahiptir ve özel formülasyonlar gerektirir.

2002, s.205-206). Steward, *belirli bir teknolojiye sahip bir kültürün bu teknolojiyi kullanarak yaşadığı çevreyle kurduğu* ilişkiye kültür tipi demektedir. Söz konusu kültür tiplerini karşılaştıran düşünür, şöyle bir hiyerarşi oluşturmuştur: *Aile, çoklu-aile ve devlet (*Özbudun vd., 2007, s.149).

Steward, evrimci bir anlayışla aileden devlete gelirken çeşitli evrelerin olması gerektiğini düşünmüştür. Bu evreler (Claessen ve Skalnik, 1993, s.14):

a. Avcılık ve toplayıcılık

b. Başlangıç tarımı

c. Oluşma (devletin oluşma) dönemi

d. Bölgesel çiçeklenme

e. Başlangıç fetihleri

f. Karanlık çağlar

g. Döngüsel fetihler.

Kendisinin incelemiş olduğu tüm devletlerin kurak ya da yarı kurak bölgelerde bulunduklarını ifade eden Steward'a göre söz konusu evreler şöyle yaşanmaktadır (Steward, 1987, s.232):

... Sonuç olarak her kültür, yükselen veya düşen imparatorlukların bir devrini kaybeder, her imparatorluk sulama, nüfus ve politik organizasyonun tepe noktasına gelmeyi başarır. Geçici bir çiçek açma dönemi yaşar; ancak takip eden yıllarda karanlık çağlara da yol verirler.

Steward, devletin oluşum sürecini açıklayan evreleri anlatırken evrimci sürecin en önemli dinamiğinin sulama olduğunu savunmaktadır. Çünkü sulama, beraberinde erk, örgüt ve eşgüdüm gerektiren, büyük çapta insan çalışmasına dayanan bir durumdur. Bundan dolayı toplulukların avcılık ve toplayıcılıktan sulama sayesinde devlet formuna geçmiş olmaları büyük bir olasılıktır. İşte Steward düşüncelerinin tam da bu kısmında ünlü devlet kuramcısı Wittfogel'i hatırlatır. Bilindiği üzere Wittfogel de ilk devlet oluşumunu sulamaya bağlı tarıma dayandırıyordu. Söz konusu iki düşünür de çalışmalarını kurak ve yarı kurak bölgelerde bulunan devletlerle ilgili yapmışlardır. Doğuda yer alan bu devletler Steward'ın hem kültürel ekoloji kavramına hem de çok hatlı evrim kuramına katkıda bulunmuştur. Peki Steward, Wittfogel'in bu düşüncelerini antropoloji biliminin neresine yerleştirmekteydi?

Steward, Kolombiya Üniversitesi'nde geçirdiği yıllarda Karl Wittfogel'in Çin tarihiyle ilgili çalışmalarını merak edindi. Wittfogel'in devletin gelişimi için öngördüğü sulama tarımı ve despotizmin gelişimi arasındaki ilişkiyi Steward, çok hatlı evrim kuramını formüle ederken kullandı (Steward, 1977, s.87). Çok hatlı evrim kuramı ise antropoloji biliminde değerli bir yere sahiptir. Çünkü hem böylece White'ın (Morgan ve

Spencer'ın) düşünceleri, çürütülecek noktaları onarılarak, tekrar antropoloji biliminde değer kazandı hem de antropoloji alanında kültürel ekoloji denen ve yeni evrimciler (veya Amerikan değişim kuramcıları) için önemli olan bir kavram derinleşme olanağı kazandı.

Steward, Wittfogel'in sulamayla ilgili hipotezinin (erken medeniyetlerin gelişiminde sulamanın rolü) oldukça önemli olduğunu düşünmektedir. Ancak burada temel sorunsal sulama ve devlet bağlantısından daha geniştir. Daha doğrusu Steward'ın Wittfogel'de aradığı mana daha farklıdır. O, erken devletin oluşumuyla ilgilenmekten öte çok hatlı evrimin gerektirdiği üzere kültürün yerel koşullara uyarlanmış birden fazla biçimini kanıtlama uğraşındaydı. Dolayısıyla kültürlerin farklılaştığı ve benzeştiği yönleri irdelemesi gerekiyordu. Düşünür, 1936'da Wittfogel'in eseriyle tanışınca hipotezinin kendisine katkıda bulunacağını fark etti. Acaba gerçekten de Wittfogel'in savunduğu gibi sulama yöntemine dayalı tarımın geliştiği yerlerde, kurak ve yarı kurak bölgelerde, yönetici bir sınıf doğuyor muydu veya sulama ilk devletlerin kurulmasını sağlayıp despotik yönetimlere zemin hazırlıyor muydu? (Bu soruların cevabı aynı zamanda kültürel farklılaşmanın, çok hatlı evrimin ve kültürel ekolojinin de varlığına işaret edecekti.) *Evolution and Ecology (Evrim ve Ekoloji*) isimli yapıtında belirttiği üzere Steward, böyle bir kanıyı tam anlamıyla taşımıyordu. Çünkü ona göre sulamanın mı devleti yarattığı, devletin mi geniş ölçekli sulama sistemlerini sağladığı tam anlamıyla bilinemezdi. Ancak bilinen bir şey vardı ki, benzer kültürel gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler benzer coğrafik bölgelerde meydana geliyordu. Örneğin yazının yaygın olduğu bütün medeniyetlerde farklı da olsa bir yazı çeşidi vardır; ancak bu medeniyetler benzer gelişim süreçleri geçirmişlerdir (Steward, 1977, s.90-91).

Steward, çeşitli doğu toplumlarında yaptığı araştırmalarla Wittfogel'in hipotezini kendi formülasyonuyla karşılaştırma olanağı bulmuştur. Hemen hepsinde fark etmiştir ki; gerçekten sulama yöntemleri ürün verimini artırmakta, nüfusu çoğaltmakta, artan nüfus ortak alanlarda bir araya gelip şehirlerin kurulup gelişmesini sağlamakta ve toprağın işlenmesiyle ilgilenecek kişi sayısı yeterli hale gelince diğer kişiler farklı uğraşlarla ilgilenmekte, bu uğraşlar da yeni mesleklerin ve sanatların doğuşuna kaynaklık etmektedir. Ayrıca Steward'a göre (Steward, 1987, s.198-233) eğer tarımın verimlilik limiti (verili) sulama sisteminin altında bir değere ulaşırsa, o zaman nüfus baskısı gelişir ve toprak ile her çeşit ürün için uluslararası yarış başlar. Savaş ortamının sonucu ise imparatorluk, savaşan sınıflar ve askeri liderlerin yaratılmasıdır. Bu aynı zamanda sulama çalışmalarını da hızlandırır ve nüfus artışını sağlar. Fakat güçlü askeri imparatorluklar kültürün tüm görünümlerini disiplin altına alır ve daha az sayıda yeni icat oluşur.

Steward, fikirlerini çeşitli alan araştırmalarıyla pratiğe dökmeyi de ihmal etmemiştir. Düşünürün çalışma yaptığı gruplardan biri Batı Kaliforniya'daki Paitulardır. Paitular (Hintli bir grup), bitki yetiştiriciliği yapan bir topluluktur. Bunlar, derenin akım

yönünü başka yöne çevirmek için küçük setler ve kanallar yaparak Nevada Dağı'ndan gelen suyu kontrol altına almayı başarmıştır. Ancak bu topluluk sulamayı denetim ve yönetim altında tutmak için bir şefe veya yönetime ihtiyaç duymamıştır. Steward'ın incelediği başka bir grup ise Hopilerdir. Hopiler karmaşık ve gelişkin kültürleri olan ve yağış miktarını setlerle kontrol altında tutarak tarım yapan bir topluluktur. Bunlar yeni sulama yöntemleri bulmayı başarmışlardır. Üçüncü bir grup da Arizona'daki bir vadide yaşayan Hohokamlardır. Hohokamlar, yüzlerce mil ilerleyen geniş kanallar ve barajlar inşa etmişlerdir. Toprağı işleme bu geniş ölçekli sulama sayesinde mümkün olmaktadır. Geniş arazilerde yapılan tarım büyük bir emek de gerektirmiştir. Emeğin ve planlamanın zorunlu olduğu bu bölgede hiç kuşkusuz merkezi otoriteler de kurulmuştur. Steward bu topluluklar dışında Peru'da ve Japonya'da da çeşitli topluluklar üzerinde çalışmış, Mezopotamya'daki toplulukların tarım ve sulama yöntemleriyle sosyopolitik yaşamlarını ise Robert Adams'dan takip etmiştir (Steward, 1977, s.92-95). Ancak hepsinde gözlemlediği şey şu olmuştur ki, Wittfogel'in hipotezi birçok konuda geçerliliğini korumaktadır. Örneğin hemen her olayda, küçüklü büyüklü, yönetimsel bir kontrol gerekmiştir. Ayrıca her kültür kendi dini, askeri veya daha farklı kontrol mekanizmalarını kurmuştur. Sulama sistemleri ve sosyopolitik yaşamı bağdaştıran Steward, düşüncelerini şöyle belirtmektedir (Steward, 1987, s.230):

Kurak ve yarı kurak bölgelerde, tarım, metal araçlar gerektirmeyen sulu tarım vb yöntemlerle sürdürülebilir. Eğer sulama çalışmaları geliştirilirse nüfus, suyun limiti yetene kadar artacaktır. Bu durumda politik denetimler sulamayı yönetmek ve diğer komünal projeleri geliştirmek için gerekecektir.

…

Erken toplumların güçlü dinsel yapıları olduğundan doğaüstü güçlere sahip bireyler (soy başkanları, şamanlar vb) teokratik bir üst sınıf oluştururlar. Bu sınıf önce çok haneli grupları, daha sonra ise çok topluluklu devletleri yönettiler. Tarımın verimliliğinin artması önemli ölçüde emeği geçimlik aktivitelerden mahrum bıraktı ve yeni teknolojiler gelişmeye başladı (sepetçilik, dokumacılık, çömlekçilik vb). Ev tüketimi için yapılan ürünler basit ve yararlıydı, diğerleri ise dini sınıf için üretilmekteydi ki dinsel amaçlar daha rahat gerçekleştirilebilsin. Tabii bu aynı zamanda verimlilik eforunun bütünlüklü bir şekilde yükselmesini gerektiriyordu.

Wittfogel'i haklı çıkaran düşünceler Steward'ın (ve White'ın) kültürel ekoloji kavramını da sağlamlaştırmıştır. Çünkü insanlar veya kültürler, örneklerden anlaşıldığı üzere, fiziksel çevreleriyle sürekli bir ilişki içerisindedir. Ayrıca erken medeniyetlerde sulamanın tetiklediği evrim yerel koşullar altında farklı biçimler gösterebilmekteydi. Görüldüğü üzere Steward, Wittfogel'in düşüncesini yeni evrimciliğin merkez noktasına yerleştirerek kullanmıştır. Daha doğrusu, yeni evrimciliği kendi fikirleriyle zenginleştirirken Wittfogel'in deneyimlerinden de yararlanmayı unutmamıştır. Steward, Wittfogel'in özellikle sulama hipotezinden faydalanmıştır. Böylece kültürel gelişimin

dinamiği olarak gördüğü çok hatlı evrim kuramını devletin gelişim evrelerini açıklarken de kullanmıştır.

Değerlendirme

Kültür kavramı nasıl ki sahip olduğu yüzlerce anlamla antropoloji alanında tartışmalar yaratıp kökeni ve gelişimi konusunda merak uyandırıyorsa devlet kavramı da siyaset bilimi alanında tartışma konusu olup merak uyandırmaktadır. Aslında bu ve benzeri kavramlar, belli zamanlar, sadece bir alanın değil birden fazla alanın ilgi odağı haline gelebilir. Bu incelemede de bahsedildiği gibi devlet kavramı hem Wittfogel vb. siyaset bilimciler tarafından hem de Julian Steward gibi çeşitli antropologlar tarafından irdelenmiştir.

Wittfogel, sulamayı erken devletin kuruluş sebeplerinden biri olarak ilan ederken, aslında pek çok farklı etkeni yok sayıyordu. Sulama, tabii ki siyasal örgütlerin daha rahat büyüyüp gelişmesi için etkileri bakımından oldukça güçlü bir unsur fakat yapılan araştırmalar göstermiştir ki, sulama sistemine sahip olmayan birçok devlet örgütü de vardır. Ayrıca Classen ve Skalnik'in erken devletle ilgili yapmış oldukları çalışmada belirtildiği üzere sulama, bazı erken devletlerde ilerlemenin değil durağanlaşmanın başlıca etmeni olabiliyor. Bunlar göz önüne alındığında denilebilir ki, çoğu eleştirmenin de özellikle ifade ettiği üzere, Wittfogel, düşüncesinde abartıya yer vermiş gibi görünüyor. Onun sulama hipotezinden yola çıkarak devletin köken ve gelişiminin evrelerini belirlemeye çalışan Julian Steward da benzer eleştirilere maruz kalmaktadır. Steward, her ne kadar sulamanın ilk devletin oluşum sebebi olmama ihtimalini ifade etmiş olsa da Wittfogel hipotezini sadece kurak ve yarı kurak bölgelerde pratiğe döktüğü için düşüncesinde eksiklikler olmuştur. Daha önce de belirttiğim üzere, Steward'dan sonra yapılan birçok çalışma, düşünürün isteseydi çalışma alanının ölçeğini genişletebileceğini göstermiştir. Fakat eğer Steward, çalışma alanını geniş tutmuş olsaydı, önemle belirttiği çok hatlı evrim kuramından sapmış olacaktı.

Sonuç olarak denilebilir ki Steward, kültürlerin fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini ortaya çıkarırken Wittfogel'in düşüncelerinin katkılarını fazlasıyla görmüştür. Sulama sistemleri ve seli kontrol altına alma yöntemlerinin despotik yönetimlere yol açması, katı bir bürokrat sınıfı yaratması sulamanın sosyopolitik sonuçlarındandır. Steward da bu hipotezi kullanarak kültürel gelişmenin dinamiğini yakalamaya çalışmış ve her bölgede, hatta her bölgenin farklı coğrafyalarında bile kültürün farklı biçimlerinin olabileceğini saptamıştır. Böylece yeni evrimci antropoloji ve onun vazgeçilmezi kültürel antropoloji hakkında daha derinlikli araştırmalar yapabilmiştir.

KAYNAKÇA

Classen, H. J., & Skalnik, P. (1993). *Erken Devlet.* (A. Şenel, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Güvenç, B. (2002). *İnsan ve Kültür* (9. Basım b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Haviland, W. A. (2002). *Kültürel Antropoloji.* (H. İnanç, & S. Çiftçi, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Kıran, A. (2002). Ortadoğu'da Su: Bir Çatışma ya da Uzlaşma Alanı. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Kerns, V. (2003). *Scenes From The High Desert: Julian Steward's Life and Theory.* Urbana and Chıcago: University of Illinois Press.

Morgan, L. H. (1986). *Eski Toplum: ya da İnsanlığın Barbarlık Döneminden Geçerek Yabanıllık Uygarlığa Yükselmesi Üzerine Araştırmalar.* (Ü. Oksay, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.

Murphy, R. F. (1986). *Cultural and Social Antropology: An Overture.* New Jersey: Prentice-Hall.

Özbudun, S., Şafak, B., & Altuntek, N. S. (2007). *Antropoloji Kuramlar/Kuramcılar* (2. Baskı b.). Ankara: Dipnot Yayınları.

Steward, J. H. (1987). Cultural Causality and Law: A Trail Formulation of the Development of Early Civiliation. H. A. Baum içinde, *Perspectives in Cultural Antropology* (s. 208-233). New York: State University of New York Press.

Steward, J. H. (1977). *Evolution and Ecology.* (J. C. Steward, & R. F. Murphy, Dü) Urbana, Chicago and London: University of Illinois Press.

Steward, J. H. (1972). *Theory of Culture Change: The Metodology of Multilinear Evolution.* Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Tezcan, P. D. (1997). *Kültürel Antropoloji.* Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.

Wittfogel, K. A. (1957). *Oriental Despotizm: A Comparative Study of Total Power.* Yale University Press.

Web Kaynakları

http://www.riseofthewest.net/thinkers/wittfogel01.htm. (tarih yok). 04 19, 2008 tarihinde Wittfogel's Lifeline . adresinden alındı

http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Wittfogel. (tarih yok). 04 15, 2008 tarihinde Wikipedia. adresinden alındı

http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=karl+august+wittfogel. (tarih yok). 04 15, 2008 tarihinde sözlük. adresinden alındı

http://www.as.ua.edu/ant/Faculty/murphy/ecologic.htm. (tarih yok). 04 19, 2008 tarihinde alındı

http://www.britannica.com/eb/topic-432336/Oriental-Despotism. (tarih yok). 04 19, 2008 tarihinde Britannica Ansiklopedi. adresinden alındı

http://www.mnsu.edu/emuseum/information/biography/pqrst/steward_julian.html, . (tarih yok). 05 24, 2008 tarihinde alındı

http://www.riseofthewest.net/thinkers/wittfogel05.htm. (tarih yok). 04 19, 2008 tarihinde alındı

http://www.waterhistory.org/histories/wittfogel. (tarih yok). 04 15, 2008 tarihinde alındı

Özet

Julian Steward ve Karl Wittfogel İlişkisi: Antropolojik Bir İnceleme

Bu çalışma hem siyaset bilimi hem de antropoloji alanına giren devlet kavramının iki önemli düşünür tarafından nasıl algılandığı, dahası antropolog Julian Steward'ın siyaset bilimci Karl Wittfogel'in açıklamalarından nasıl ve ne ölçüde etkilendiğiyle ilgilidir. Evrimcilik antropolojinin ilgi odağına II. Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar girince, birçok kavram yeniden merak konusu haline geldi. Bunlardan biri de devlet kavramıdır. Wittfogel, devletin kökeniyle ilgilenirken sulamanın ne kadar önemli olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Steward da sulamanın önemine değinmiş ve birçok kuramını bu açıklamayla kanıtlamaya çalışmıştır. Peki Steward tezini savunurken Wittfogel'den ne ölçüde yararlanmıştır?

Anahtar Sözcükler: Devlet, antropoloji, sulama, kültür, evrim.

Abstract

The Relation Between Julian Steward and Karl Wittfogel: An Antropolical Study

This study aims to explain how the concept of state is perceived by the antropolog Julian Steward and political scientist Karl Wittfogel. Especially it is about how Julian Steward is influenced from the opinions of Wittfogel, who investigate the state and the origin of it. After evolution became the focus of interest again in the afternoth of WWII, many concepts became subject of curiosty. One of these concetps is state. Wittfogel realized the importance of irrigation while he tried to explain the origin of state. Like Wittfogel, Steward was interested in the importance of irrigation, too; but his interest is not only for explaning the origin of state but also for verifying his own theories, such as cultural antropology. If that is so, then to what degree has Steward utilized the opinions of Wittfogel while he defended his theories?

Keywords: State, antropology, irrigation, culture, evolution.